

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**  
Кафедра публічного управління та адміністрування

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Директор навчально-наукового  
інституту післядипломної освіти  
\_\_\_\_\_ (Кулаєць М.М.)  
“ ” \_\_\_\_\_ 2016 р.

**РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО**  
на засіданні кафедри публічного  
управління та адміністрування

Протокол № \_\_\_ від “\_\_\_” \_\_\_ 2016 р.  
Завідувач кафедри  
\_\_\_\_\_ (Жовнірчик Я.Ф.)

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**  
**“Місцеве самоврядування”**  
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 28 “Публічне управління та адміністрування”  
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”  
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація 8.15010002 “Державна служба”  
(назва спеціалізації)

Навчально-науковий інститут післядипломної освіти

Розробник: Жовнірчик Я.Ф. - завідувач кафедри публічного управління та  
адміністрування, доктор наук з державного управління, доцент  
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

**Київ – 2016 рік**

## ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни “Місцеве самоврядування”	6
4. Структура навчальної дисципліни	7
5. Теми практичних занять	8
6. Самостійна робота під керівництвом НПП	8
7. Індивідуальні завдання	9
<i>Теми контрольних робіт (вимоги до їх виконання)</i>	9
8. Форми контролю	11
9. Розподіл балів, які отримали студенти	12
10. Методичне забезпечення	13
<b>Змістовий модуль. “Загальні засади місцевого самоврядування”</b>	13
<b>Тема 1.</b> Історичні та теоретичні джерела становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні	13
<b>Тема 2.</b> Теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування	20
<b>Тема 3.</b> Поняття та сутність місцевого самоврядування	29
<b>Тема 4.</b> Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні	38
<b>Тема 5.</b> Місцеве самоврядування як принципи функціонування демократичного суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування	50
<b>Перелік питань на залік з дисципліни “Місцеве самоврядування”</b>	59
11. Рекомендована література	60
<b>Тестові завдання для підсумкового контролю з дисципліни “Місцеве самоврядування”</b>	62

**1. Опис навчальної дисципліни**  
“Місцеве самоврядування”  
(назва)

<b>Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь</b>		
Освітній ступінь	<u>магістр</u> (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Напрямок підготовки	<u>28 Публічне управління та адміністрування</u> (шифр і назва)	
Спеціальність	<u>281 Публічне управління та адміністрування</u> (шифр і назва)	
Спеціалізація	<u>8.15010002 “Державна служба”</u>	
<b>Характеристика навчальної дисципліни</b>		
Вид	Нормативна (вибіркова)	
Загальна кількість годин	144	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	1	
Контрольна робота (якщо є в робочому навчальному плані)	1-(для ДФН) (назва)	
Форма контролю	Залік	
<b>Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання</b>		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	1__
Семестр	1	<u>1-2</u>
Лекційні заняття	___ 10 __ год.	___ 10 __ год.
Практичні, семінарські заняття	___ 8 __ год.	___ 8 __ год.
Лабораторні заняття	___ - ___ год.	___ - ___ год.
Самостійна робота	126 год.	126 год.
Індивідуальні завдання	___ - ___ год.	___ - ___ год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	___ 2 ___ год. ___ 2 ___ год.	

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

**Метою** навчальної дисципліни (модуля) “Місцеве самоврядування” є формування у слухачів сучасних практичних знань, умінь і навичок щодо специфіки інституту місцевого самоврядування контексті теоретичних і фундаментальних засад демократичного врядування.

**Завданнями** навчальної дисципліни є набуття вмій і знань про основні ознаки та принципи місцевого самоврядування; щодо конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні; формування вмій та навичок практичного аналізу законодавчих актів у сфері місцевого самоврядування; ознайомлення слухачів з перспективами розвитку законодавства, що регулює здійснення місцевого самоврядування в Україні у контексті фундаментальних засад демократичного врядування.

**Об’єктом вивчення** є загальні засади місцевого самоврядування.

Структурними складовими об’єкту вивчення є: теоретико-методологічні та конституційно-правові основи місцевого самоврядування.

**Предметом дисципліни** (модуля) є: механізми реалізації фундаментальних основ місцевого самоврядування.

Дисципліна (модуль) “Місцеве самоврядування” має міждисциплінарний характер. Вона інтегрує відповідно до свого предмету знання з інших освітніх і наукових галузей: юридичних, економічних, географічних, політологічних, соціологічних, тощо.

Дисципліна “Місцеве самоврядування” є нормативною дисципліною навчального закладу за магістерською програмою зі спеціальності “Публічне управління та адміністрування” („Державна служба”).

Після опанування дисципліни (модуля) “Місцеве самоврядування” **слухач повинен вміти:**

- Здійснювати аналіз сучасних законопроектів у сфері місцевого самоврядування на основі концепцій місцевого самоврядування.
- Аналізувати основні принципи місцевого самоврядування.
- Проводити аналіз “сильних” і “слабких” сторін принципів автономії місцевого самоврядування.
- Здійснювати аналіз відображення принципів автономії місцевого самоврядування у загальнодержавному правовому полі.
- Проводити аналіз відображення принципів автономії місцевого самоврядування у локальних нормативних актах.
- Розробляти пропозиції щодо узгодження норм Конституції України, Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, Європейської хартії місцевого самоврядування.
- Визначати основні тенденції розвитку вітчизняного законодавства у сфері місцевого самоврядування.
- Визначати основні вектори імплементації ЄХМС до українського законодавства.

**Слухач повинен знати:**

- Теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування.
- Об'єктивні передумови виникнення місцевого самоврядування як форми народовладдя.
- Концепції місцевого самоврядування.
- Поняття та суть місцевого самоврядування.
- Основні ознаки та принципи місцевого самоврядування.
- Специфіку відображення теоретичних засад місцевого самоврядування у чинному законодавстві України.
- Конституційні основи місцевого самоврядування.
- Положення Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.
- Положення Європейської хартії місцевого самоврядування.

Основними організаційними формами вивчення дисципліни (модулю) “Місцеве самоврядування” є: лекції, практичні заняття, самостійна робота, виконання індивідуальних завдань та контрольні заходи – презентації, тести, залік.

Для засвоєння знань і формування вмінь, що передбачаються внаслідок вивчення дисципліни (модуля) “Місцеве самоврядування” можуть бути використані такі форми індивідуальних завдань: підготовка рефератів, аналітичних доповідей, проектів управлінських рішень (програм, постанов, розпоряджень тощо).

Самостійна робота є основним засобом засвоєння слухачами навчального матеріалу в час, вільний від аудиторних занять. Вона передбачає опрацювання монографій та інших наукових праць, підручників, навчальних і методичних посібників, вивчення та ознайомлення з положеннями законодавчих та інших нормативно-правових актів, матеріалів, отриманих засобами інформаційних технологій тощо.

Презентації є певним підсумковим засобом контролю формування вмінь і засвоєння знань щодо розробки програмних і нормативно-правових актів з актуальних питань публічної сфери та державотворення.

Іспит є підсумковою формою контролю засвоєння знань і формування вмінь, передбачених внаслідок вивчення дисципліни.

Згідно з навчальним планом *бюджет навчального часу* на вивчення дисципліни “Місцеве самоврядування” становить 144 годин: для денної та заочної форм навчання: лекції – 10; практичні заняття – 8; самостійна робота слухача – 126 годин.

**Форма підсумкового контролю** – оцінка за результатами поточного та підсумкового контролю.

### **3. Програма навчальної дисципліни “Місцеве самоврядування”**

*Змістовий модуль. “Загальні засади місцевого самоврядування”*

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Проаналізуйте основні етапи розвитку вітчизняного місцевого самоврядування.
2. Охарактеризуйте методологічні засади територіальної основи та концепції місцевого самоврядування.
3. Визначте основні ознаки та принципи місцевого самоврядування.
4. Проаналізуйте основи законодавства у сфері місцевого самоврядування.
5. Визначте проблеми імплементації Європейської хартії місцевого самоврядування.
6. Охарактеризуйте місцеве самоврядування як необхідність функціонування демократичного суспільства.

**Тема лекційного заняття 1. Історичні та теоретичні джерела становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.**

Аналізується місцеве самоврядування в античних державах українського Причорномор'я. Розглядається виникнення і поширення територіальних сусідських громад у східних слов'ян у VIII-IX ст. Характеризуються формування системи місцевого самоврядування у незалежній Україні.

**Тема лекційного заняття 2. Теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування.**

Розглядаються основні об'єктивні передумови виникнення місцевого самоврядування як форми народовладдя. Визначається специфіка місцевого самоврядування в контексті публічної влади. Характеризуються методологічні засади територіальної основи та концепції місцевого самоврядування.

**Тема лекційного заняття 3. Поняття та сутність місцевого самоврядування.**

Характеризується поняття місцевого самоврядування: сучасні вітчизняні та світові підходи. Визначаються основні ознаки та принципи місцевого самоврядування. Аналізується відображення теоретичних засад місцевого самоврядування у чинному законодавстві України.

**Тема лекційного заняття 4. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.**

Вивчаються основи законодавства у сфері місцевого самоврядування. Аналізується зміст статей Конституції України, пов'язаних із місцевим самоврядуванням. Визначаються положення Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

**Тема лекційного заняття 5. Місцеве самоврядування як принципи функціонування демократичного суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування.**

Визначаються принципи функціонування демократичного суспільства. Аналізується історія розробки, підписання Хартії в Європі. Визначаються основні напрямки імплементації ЄХМС Україною.

**4. Структура навчальної дисципліни  
“Місцеве самоврядування”**

(назва)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усно го	у тому числі					Усьо го	у тому числі				
		л	п	л а б	і н д	с.р.		л	п	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<b>Змістовий модуль. “Загальні засади місцевого самоврядування”</b>												
<b>Тема 1.</b> Історичні та теоретичні джерела становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.	26	2	-			24	26	2	-			24
<b>Тема 2.</b> Теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування.	28	2	2			24	28	2	2			24
<b>Тема 3.</b> Поняття та сутність місцевого самоврядування.	30	2	2			26	30	2	2			26
<b>Тема 4.</b> Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.	30	2	2			26	30	2	2			26
<b>Тема 5.</b> Місцеве самоврядування як принципи функціонування демократичного суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування.	30	2	2			26	30	2	2			26
<b>Разом за змістовим модулем</b>	<b>144</b>	<b>10</b>	<b>8</b>			<b>126</b>	<b>144</b>	<b>10</b>	<b>8</b>			<b>126</b>

<b>Усього годин</b>	<b>144</b>	<b>10</b>	<b>8</b>			<b>126</b>	<b>144</b>	<b>10</b>	<b>8</b>			<b>126</b>
Курсовий проект (робота) з (якщо є в робочому навчальному плані)		-	-	-		-		-	-	-		-
<b>Усього годин</b>	<b>144</b>	<b>10</b>	<b>8</b>			<b>126</b>	<b>144</b>	<b>10</b>	<b>8</b>			<b>126</b>

### 5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Історичні та теоретичні джерела становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.	-	-
2.	Теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування.	2	2
3.	Поняття та суть місцевого самоврядування.	2	2
4.	Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.	2	2
5.	Місцеве самоврядування як принципи функціонування демократичного суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування.	2	2
	<b>Разом</b>	<b>8</b>	<b>8</b>

### 6. Самостійна робота під керівництвом НПП

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Історичні та теоретичні джерела становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.	24	24
2.	Теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування.	24	24
3.	Поняття та суть місцевого самоврядування.	26	24
4.	Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.	26	24
5.	Місцеве самоврядування як принципи функціонування демократичного суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування.	26	24
	<b>Разом</b>	<b>126</b>	<b>126</b>



## **7. Індивідуально - консультативна робота**

Індивідуальні завдання для проміжного контролю знань виконують слухачі магістратури заочної форми навчання спеціальності „Публічне управління та адміністрування” („Державна служба”) з дисципліни “Місьцеве самоврядування” відповідно до навчального плану.

Метою виконання індивідуального завдання є закріплення і систематизація отриманих знань у процесі самостійної підготовки у міжсесійний період.

Правильна організація самостійної роботи слухача магістратури заочної форми навчання має вирішальне значення для успішного виконання ним навчального плану.

Слухач магістратури повинен:

- прослухати курс лекцій, вивчити теоретичний матеріал;
- ознайомитись з нормативно-законодавчою базою, науково-монографічною літературою, підручниками, посібниками, вивчити практику організації діяльності державних службовців;
- виконати у міжсесійний період отримане індивідуальне завдання, подати його у встановлений термін для перевірки викладачу на консультації.

Індивідуальні завдання для проміжного контролю знань містять теоретичні питання, які включають всі теми відповідно до розробленої програми дисципліни, а також практичне завдання (варіант управлінської ситуації).

Варіанти теоретичних і практичних завдань задаються викладачем. Індивідуальний характер завдання для кожного слухача магістратури забезпечується різними комбінаціями теоретичних і практичних завдань.

Для висвітлення теоретичних завдань слухачі магістратури повинні використовувати законодавчі акти, методично-інструктивні матеріали, науково-монографічну літературу, публікації статистики, аналітичну інформацію органів управління.

Виконання слухачами магістратури практичного завдання (управлінської ситуації) передбачає застосування методик розрахунку показників, їх детальні цифрові обчислення з текстовими поясненнями і висновками; підготовку на основі проведених розрахунків аналітичних записок та науково – обґрунтованих проєктів управлінських рішень щодо вирішення певних управлінських ситуацій.

Оформлення індивідуальних завдань здійснюється відповідно до вимог вищої школи, а результати здачі індивідуального завдання відображаються записом “зараховано” або “не зараховано”.

### ***Темати контрольних робіт***

1. Поняття та основні принципи місцевого самоврядування.
2. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.
3. Характерні особливості місцевого самоврядування в сучасній Україні.
4. Проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні.
5. Система органів місцевого самоврядування.
6. Форми реалізації громадянами права на участь у місцевому самоврядуванні в Україні.

7. Самоврядування. Чого ми від нього очікуємо?
8. Місцеве самоврядування і територіальна автономія.
9. Місцеве самоврядування: світовий та вітчизняний досвід.
10. Завдання та функції органів місцевого самоврядування.
11. Розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.
12. Європейська хартія місцевого самоврядування.
13. Процес прийняття Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”.
14. Територіальна громада як первинна ланка органів місцевого самоврядування.
15. Представницькі органи місцевого самоврядування в Україні.
16. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
17. Проблема законодавчого регулювання статусу сільських, селищних, міських голів.
18. Статус депутатів місцевих рад.
19. Конституція України - головний гарант місцевого самоврядування в державі.
20. Вибори та референдуми в Україні.
21. Вибори 2015 року.
22. Політико-правовий механізм функціонування місцевого самоврядування.
23. Характеристика системи органів місцевого самоврядування.
24. Багатопартійність - позитивні і негативні сторони.
25. Органи самоорганізації населення в системі органів місцевого самоврядування.
26. Зв'язки органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями.
27. Побудова демократичного суспільства на основі децентралізації державної влади.
28. Місцеве управління – як найважливіший елемент демократичної політичної системи.
29. Місцеве управління – політична противага центральної влади.
30. Місцеве самоврядування як форма участі населення в політичному процесі.

### ***Вимоги до оформлення творчої роботи***

Відповідно до навчального плану слухачів магістерської програми „Публічне управління та адміністрування” („Державна служба”) денної форми навчання виконують контрольну роботу з дисципліни „Місцеве самоврядування” у вигляді реферату на одну із запропонованих тем у межах відповідного варіанту.

Творча робота (реферат) з навчальної дисципліни є результатом самостійної роботи студента навчально-пошукового характеру. Підготовка рефератів має обов'язково погоджуватися з викладачем. Реферат повинен мати титульний лист, вступ, основні розділи (2–4), висновки, список використаної літератури. Цитати, фактичні і статистичні матеріали, наведені в тексті, обов'язково мають супроводжуватися посиланнями на використані джерела.

**При написанні контрольної роботи слід дотримуватися наступних вимог:**

1. Робота має мати обсяг не менш за 10-ти друкованих (14 інтервал, Times New Roman, міжрядковий відступ складає 1,5; всі поля по 2 см) і 15-ти рукописних (міжрядковий відступ складає 1,5; всі поля по 2 см) сторінок тексту (враховуючи тільки вступ, сам текст і висновки).
2. Усі сторінки, окрім титульної мають бути пронумеровані (якщо в рефераті є додатки, то вони не підлягають нумерації).
3. Літературних джерел повинно бути використано не менше 6-7, з обов'язковим включенням Конституції України і Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”.
4. У роботі бажано використовувати публікації з періодичної преси (можна газетну статтю вклеїти в роботу), документи щодо основних напрямів діяльності рад різного рівня, якщо роботи відноситься до теми виборів і виборчого процесу в Україні.
5. Обов'язковою умовою написання творчої роботи є план, що складається не менше, ніж з 3-х пунктів, а також вступ та висновки, які повинні виражати власне ставлення студента до обраної теми.

### **8. Форми контролю**

1. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни „Місьцеве самоврядування” проводиться у формах:

- 1) усне опитування на практичних заняттях;
- 2) виконання поточних контрольних робіт;
- 3) захист підготовленого звіту з ІНДЗ;
- 4) бліц-опитування.

2. Модульний контроль за тематикою змістових модулів за тестовими технологіями.

3. Підсумковий семестровий контроль у формі письмового заліку.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни „Місьцеве самоврядування” визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

<b>Модуль 1</b> (поточне опитування та тестування)	<b>Модуль 2</b> (підсумкова оцінка за ІНДЗ)	<b>Модуль 3</b> (контрольна робота)	<b>Модуль 4</b> (залік)	<b>Всього</b>
<b>20 балів</b>	<b>20 балів</b>	<b>30 балів</b>	<b>30 балів</b>	<b>100 балів</b>

Оцінка рівня отриманих теоретичних знань та практичних навиків за шкалою університету здійснюється на основі модульно-рейтингової системи контролю знань і передбачає стимулювання систематичної, ритмічної самостійної роботи слухачів магістратури, підвищення об'єктивності оцінки їхніх знань, визначення рейтингу магістрів, запровадження здорової конкуренції між ними у навчанні і розвитку творчих здібностей. Модульно-рейтинговий контроль здійснюється на

основі попередньо визначених змістовних модулів, які є логічно завершеними частинами теоретичного та практичного навчального матеріалу за окремими етапами вивчення дисципліни.

### 9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль	Рейтинг з навчальної роботи $R_{НР}$	Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація (залік)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль					
0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100

**Примітки.** 1. Відповідно до “Положення про кредитно-модульну систему навчання в НУБіП України”, затвердженого ректором університету 03.04.2009 р., рейтинг студента з навчальної роботи  $R_{НР}$  стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою:

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} \cdot K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)} \cdot K_{ЗМ}^{(n)})}{K_{ДИС}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де  $R_{ЗМ}^{(1)}, \dots, R_{ЗМ}^{(n)}$  – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

$n$  – кількість змістових модулів;

$K_{ЗМ}^{(1)}, \dots, K_{ЗМ}^{(n)}$  – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + K_{ЗМ}^{(n)}$  – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$  – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{ШТР}$  – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти  $K_{ЗМ}^{(1)} = \dots = K_{ЗМ}^{(n)}$ . Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}.$$

**Рейтинг з додаткової роботи**  $R_{ДР}$  додається до  $R_{НР}$  і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

**Рейтинг штрафний**  $R_{ШТР}$  не перевищує 5 балів і віднімається від  $R_{НР}$ . Він визначається лектором і вводить рішенням кафедри для студентів, які матеріал

змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

2. Відповідно до зазначеного Положення *підготовка і захист курсового проекту (роботи)* оцінюється за 100 бальною шкалою і далі переводиться в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	<b>A</b>	відмінно	зараховано
82-89	<b>B</b>	добре	
74-81	<b>C</b>		
64-73	<b>D</b>	задовільно	
60-63	<b>E</b>		
35-59	<b>FX</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	<b>F</b>	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

### 11. Рекомендована література

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: колект. моногр. / В.О. Антоненко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; за заг. ред. : В.В. Кравченка, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов. - К. : Атіка, 2007. - 864 с.
2. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи / Б. П. Андресюк ; НАН України ; Ін-т нац. відносин і політології. - К. : Інформ.-видав. центр, 1997. - 222 с.
3. Біленчук П.Д. та ін. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний; Європ. ун-т управління, безпеки та інформ.-прав. технологій; Т-во науковців по сприянню муніцип. реформі. - К.: Атіка, 2000. - 304 с.
4. Борденюк В. Деякі проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування у містах з районним поділом // Право в Україні. - 2001. - № 2. - С. 53-57.
5. Борденюк В. Співвідношення органів державної влади та органів місцевого самоврядування / В. Борденюк // Зб. наук. пр. УАДУ / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. - К. : Вид-во УАДУ, 2002. - Вип. 2. - С. 347-363.

6. Всесвітня Декларація про місцеве самоврядування // Місцеве самоврядування. -1997. - № 1. - С. 95-97.
7. Гураль П. Статут територіальної громади як джерело муніципального права / П. Гураль // Вісн. Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. - Львів, 2001. - Вип. 36. - (Серія юрид.).
8. Дністрянський М. Чи потрібно реформувати адміністративно-територіальний устрій України ? (політико-географічний погляд) // Політ. Думка. – 2001. – № 1–2.
9. Європейська хартія місцевого самоврядування // Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. – К.: Крамар, 2003. – С. 71–78.
10. Жовнірчик Я. Ф. Місцеве самоврядування та адміністративно-територіальний устрій України // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2004. – Вип. 4 (18). – С. 254–273.
11. Жовнірчик Я. Ф. Проблеми формування дієздатних і самодостатніх територіальних громад // Упр. сучас. містом. – 2004. – № 2(16). – С. 97–102.
12. Закон України про місцеве самоврядування в Україні // Відом. Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 379–429.
13. Закон про місцеве самоврядування в Україні: Наук.-практ. комент. / В.І. Батрименко, В.І. Борденюк, Г.В. Виноградова та ін.; В.Ф. Отришко та ін.; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - К., 1999. - 367 с.
14. Закон України про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Відом. Верховної Ради України. - 2004. - № 30-31. - Ст. 382.
15. Закон України про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Відом. Верховної Ради України. - 1998. - № 3-4. - С. 15.
16. Закон України про місцеві державні адміністрації // Відом. Верховної Ради України. - 1999. - № 20-21. - С. 190.
17. Закон України про органи самоорганізації населення // Відом. Верховної Ради України. - 2001. - № 48. - Ст. 254.
18. Закон України про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування // Уряд. кур'єр. - 1997. - 24 лип.
19. Закон України про службу в органах місцевого самоврядування // Офіц. вісник України. - 2001. - № 6. - С. 6-47.
20. Закон України про статус депутатів місцевих рад // Відом. Верховної Ради України. - 2002. - № 40. - Ст. 290.
21. Іванова Т. В. Організація місцевого самоврядування в Україні : навч. посіб. / Т. В. Іванова. - К. : ВД "Професіонал", 2005. - 112 с.
22. Козюра І. В. Місцеве самоврядування в Україні. Становлення та еволюція : навч. посіб. / І.В. Козюра, О.Ю. Лебединська. - Ужгород : Патент, 2003.-224с.
23. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.

24. Кравченко В. В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права) : навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. - К. : [б. і.], 2001. - 176 с.
25. Куйбіда В. С. Міське самоврядування і управління територіальним розвитком: історичні аспекти, сучасні реалії і проблеми удосконалення / В. С. Куйбіда. - Л. : НАН України, Ін-т регіон. дослідж., 1999. - 72 с.
26. Куйбіда В.С. Реформа місцевого самоврядування назріла давно // Віче. - 2004. - № 11. - С. 5-7.
27. Самоврядування та територіальна організація влади в Польщі / Я. Гонціяз, Н. Гнидюк, В. Гуменюк. - К.: Міленіум ; Вид-во УАДУ, 2001. - 184 с.
28. Територіальна організація влади в Україні. Опорний конспект до дистанційного курсу / В.М. Вакуленко, О.С. Ігнатенко, О.М. Коваль, В.С. Колтун. - К., 2004. - 80 с.
29. Удовиченко В. П. Новітні моделі соціально-економічного розвитку міст в умовах формування ринкових відносин / В. П. Удовиченко. - К. : Заповіт, 2003. - 340 с.